

VÄSTRA BALKAN

EU har utvecklat en politik som innebär att länderna på västra Balkan gradvis ska integreras i unionen. Den 1 juli 2013 blev Kroatien det första av de sju länderna att ansluta sig, och Albanien, Bosnien och Hercegovina, Montenegro, Nordmakedonien och Serbien har status som kandidatländer. Anslutningsförhandlingar pågår med Montenegro och Serbien och flera kapitel har öppnats. Förhandlingar inleddes med Albanien och Nordmakedonien i juli 2022 och med Bosnien och Hercegovina i mars 2024, och Kosovo lämnade in sin ansökan om EU-medlemskap i december 2022.

RÄTTSLIG GRUND

- Avdelning V i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget): EU:s yttre åtgärder.
- Artikel 207 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget): internationella handelsavtal.
- Artikel 49 i EU-fördraget: kriterier för ansökan och medlemskap.

MÅL

EU verkar för fred, stabilitet och ekonomisk utveckling på västra Balkan och för att skapa utsikter till integration i EU.

BAKGRUND

1999 lanserades EU:s stabiliserings- och associeringsprocess, ett ramverk för förbindelserna mellan EU och länderna i regionen, samt stabilitetspakten, ett bredare initiativ som involverar alla viktiga internationella aktörer. Stabilitetspakten ersattes 2008 av det regionala samarbetsrådet. Vid Europeiska rådets möte i Thessaloniki 2003 bekräftades att alla länder i stabiliserings- och associeringsprocessen var potentiella kandidatländer för medlemskap i EU. Detta "europeiska perspektiv" bekräftades på nytt i kommissionens strategi för västra Balkan från februari 2018 och i uttalandena efter flera toppmöten mellan EU och västra Balkan.

INSTRUMENT

A. Stabiliserings- och associeringsprocessen

Stabiliserings- och associeringsprocessen, som lanserades 1999, är den strategiska ram som används för att länderna på västra Balkan gradvis ska närma sig EU. Den baseras på bilaterala avtalsförbindelser, ekonomiskt stöd, politisk dialog, handelsförbindelser och regionalt samarbete.

Avtalsförbindelserna formaliseras genom stabiliserings- och associeringsavtal. Dessa avtal möjliggör politiskt och ekonomiskt samarbete och innebär att frihandelsområden inrättas med de länder som berörs. Varje stabiliserings- och associeringsavtal innehåller permanenta samarbetsstrukturer baserade på

gemensamma demokratiska principer, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer. Stabiliserings- och associeringsrådet, som sammanträder varje år på ministernivå, övervakar det berörda avtalets tillämpning och genomförande. Det bistås av stabiliserings- och associeringskommittén. Slutligen säkerställer en parlamentarisk stabiliserings- och associeringskommitté – i Nordmakedoniens fall en gemensam parlamentarisk kommitté – samarbetet mellan parlamenten i länderna på västra Balkan och Europaparlamentet.

Efter att stabiliserings- och associeringsavtalet med Kosovo trädde i kraft i april 2016 finns nu sådana avtal med alla länder på västra Balkan som är kandidatländer eller potentiella kandidatländer. I Kosovos fall har stabiliserings- och associeringsavtalet ingåtts enbart med EU, och medlemsstaterna behöver inte ratificera det (fem medlemsstater erkänner inte Kosovo som en självständig stat). Handel och handelsrelaterade aspekter av stabiliserings- och associeringsavtalen hanteras inom ramen för interimsavtal. Dessa träder i allmänhet i kraft inom kort efter att de undertecknats, eftersom handel tillhör EU:s exklusiva befogenheter.

B. Anslutningsprocessen

Länder som ansöker om EU-medlemskap måste uppfylla de politiska Köpenhamnskriterierna (se faktablad om unionens utvidgning [5.5.1](#)). När ett land har erkänts som kandidatland genomgår det olika stadier i processen i en takt som i stort sett beror på landets egna resultat och framsteg.

Ett kandidatland måste anta och genomföra all EU-lagstiftning (det gemensamma regelverket). Kommissionen rapporterar om framsteg i sina årliga landrapporter. Varje viktigt beslut fattas enhälligt av rådet, från det att förhandlingarna inleds till dess att de avslutas. Anslutningsfördraget måste godkännas av parlamentet och rådet innan det kan ratificeras av alla avtalsslutande stater, inklusive det anslutande landet, genom ett parlamentariskt förfarande eller en folkomröstning.

Kandidatländer och potentiella kandidatländer får ekonomiskt stöd för att genomföra de nödvändiga reformerna. Sedan 2007 har stödet inför EU-anslutningen gått genom en enda enhetlig kanal: instrumentet för stöd inför anslutningen.

De flesta kandidatländer och potentiella kandidatländer kan också delta i EU:s program.

C. Regionalt samarbete

Den europeiska integrationen och det regionala samarbetet är tätt sammanflätade. Ett av huvudsyftena med stabiliserings- och associeringsprocessen är att uppmuntra länderna i regionen att samarbeta inbördes på en hel rad områden, såsom lagföring av krigsförbrytelser, gränstvister, flyktingfrågor och kampen mot organiserad brottslighet. En specifik komponent i föranslutningsinstrumentet är inriktad på regionalt samarbete och gränsöverskridande program.

Det regionala samarbetsrådet, med bas i Sarajevo, arbetar under ledning av den sydösteuropeiska samarbetsprocessen. Samarbetsrådet har som mål att stödja de europeiska och euroatlantiska ambitionerna i de stater som ännu inte är medlemmar i EU och att utveckla samarbetet på sådana områden som ekonomisk och social utveckling, energi och infrastruktur, rättsliga och inrikes frågor, säkerhet, utveckling

av mänskliga resurser och parlamentariska förbindelser. EU och många enskilda medlemsstater stöder och deltar i det regionala samarbetsrådet.

Ett annat viktigt regionalt initiativ är det centraleuropeiska frihandelsavtalet. Dessutom deltar länderna på västra Balkan i ett antal regionala samarbeten.

D. Visumfritt resande

Visumfria resor till Schengenområdet beviljades medborgarna i f.d. jugoslaviska republiken Makedonien (numera Nordmakedonien), Montenegro och Serbien i december 2009 och medborgarna i Albanien och Bosnien och Hercegovina i november 2010. I januari 2012 inleddes en dialog med Kosovo om liberalisering av visumbestämmelserna. I juli 2018 bekräftade kommissionen att Kosovo uppfyllt samtliga kriterier. Från och med januari 2024, efter utdragna interinstitutionella förhandlingar och en slutlig omröstning i Europaparlamentet i april 2023, omfattas Kosovo av visumfria resor till Schengenområdet.

AKTUELL STATUS

A. Albanien

Albanien ansökte om EU-medlemskap den 28 april 2009. I oktober 2013 rekommenderade kommissionen tydligt och klart att Albanien skulle beviljas kandidatstatus för EU-medlemskap, vilket skedde i juni 2014. Mot bakgrund av Albanien framsteg har kommissionen vid upprepade tillfällen rekommenderat att anslutningsförhandlingar ska inledas. I juni 2018 gick rådet med på att anslutningsförhandlingar skulle kunna inledas med Albanien i juni påföljande år, förutsatt att de nödvändiga villkoren var uppfyllda. I mars 2020 beslutade rådet slutligen att godkänna att anslutningsförhandlingar inleds i avvaktan på att ett antal villkor skulle uppfyllas. I juli 2020 presenterade kommissionen utkastet till förhandlingsramar – de första som beaktar den "reviderade metodologin för utvidgning till länderna på västra Balkan", som offentliggjordes i februari 2020 – för medlemsstaterna. Anslutningsförhandlingarna med Albanien och Nordmakedonien, som behandlas tillsammans eftersom länderna omfattas av en gemensam positiv rekommendation från kommissionen, inleddes formellt i juli 2022 efter stora förseningar som främst berodde på tvister rörande identitet, språk och historia mellan Nordmakedonien och Bulgarien.

B. Bosnien och Hercegovina

Ett stabiliserings- och associeringsavtal med Bosnien och Hercegovina var framförhandlat och hade undertecknats i juni 2008, men ikraftträdandet lades på is, främst på grund av att landet inte genomfört ett vägledande avgörande från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. EU:s förnyade strategi gentemot landet, med större fokus på ekonomisk styrning, gjorde att stabiliserings- och associeringsavtalet med EU äntligen kunde träda i kraft den 1 juni 2015. Bosnien och Hercegovina lämnade in sin medlemsansökan den 15 februari 2016. I maj 2019 offentliggjorde kommissionen sitt yttrande, som innehöll en förteckning med 14 huvudprioriteringar som Bosnien och Hercegovina måste uppfylla för att anslutningsförhandlingar ska inledas. Till dessa hörde att den parlamentariska stabiliserings- och associeringskommittén fungerar väl, det vill säga avtalets

parlamentariska dimension (huvudprioritering 3). Den 30 och 31 oktober 2023, nästan åtta år efter stabiliserings- och associeringskommitténs misslyckade första sammanträde i november 2015, hölls framgångsrikt ett fullvärdigt tredje sammanträde i Sarajevo mellan EU och Bosnien och Hercegovina. Detta ledde till att kommissionen i sin landrapport för 2023 om Bosnien och Hercegovina drog slutsatsen att huvudprioritering nr 3 hade slutförts. Efter Rysslands anfallskrig mot Ukraina och EU:s beslut i juni 2022 att bevilja Moldavien och Ukraina status som kandidatländer beslutade Europeiska rådet i december 2022 att bevilja även Bosnien och Hercegovina status som kandidatland. Anslutningsförhandlingarna med Bosnien och Hercegovina inleddes formellt i mars 2024, efter en positiv rekommendation från kommissionen tidigare samma månad.

C. Republiken Nordmakedonien

Före detta jugoslaviska republiken Makedonien (numera Republiken Nordmakedonien) ansökte om EU-medlemskap i mars 2004 och beviljades status som kandidatland i december 2005. Under många år kunde landet emellertid inte inleda anslutningsförhandlingar, främst på grund av tvisten med Grekland om landets användning av namnet Makedonien. Denna tvist löstes framgångsrikt genom Prespa-avtalet om landets nya namn – Republiken Nordmakedonien (eller bara Nordmakedonien) – som trädde i kraft i februari 2019. Kommissionen har sedan 2009 med Europaparlamentets orubbliga stöd konsekvent rekommenderat att anslutningsförhandlingar bör inledas med landet. I juni 2018 gick rådet med på att anslutningsförhandlingar skulle kunna inledas med Nordmakedonien i juni 2019, förutsatt att de nödvändiga villkoren var uppfyllda. I mars 2020 beslutade rådet slutligen att godkänna att anslutningsförhandlingar inleds, utan att ställa några ytterligare villkor. I juli 2020 presenterade kommissionen utkastet till förhandlingsramar – de första som beaktar den "reviderade metodologin för utvidgning till länderna på västra Balkan" – för medlemsstaterna. Anslutningsförhandlingarna med Nordmakedonien och Albanien, som behandlas tillsammans eftersom länderna omfattas av en gemensam positiv rekommendation från kommissionen, inleddes formellt i juli 2022 efter stora förseningar som främst berodde på tvister rörande identitet, språk och historia mellan Nordmakedonien och Bulgarien.

D. Kosovo

Kosovo är en potentiell kandidat för EU-medlemskap. Landet förklarade sig ensidigt självständigt i februari 2008. Fem medlemsstater i EU (Cypern, Grekland, Rumänien, Slovakien och Spanien), två länder i regionen (Serbien och Bosnien och Hercegovina), de tre "nya sökandena" (Georgien, Moldavien och Ukraina) och två ständiga medlemmar i FN:s säkerhetsråd (Kina och Ryssland) har inte erkänt Kosovos självständighet. I juli 2018, sex år efter att en färdplan för viseringsliberalisering utfärdades, bekräftade kommissionen att Kosovo hade uppfyllt alla kriterier. Från och med januari 2024, efter utdragna interinstitutionella förhandlingar och en slutlig omröstning i Europaparlamentet i april 2023, omfattas Kosovo av visumfria resor till Schengenområdet. Efter att Belgrad och Pristina i april 2013 nådde en banbrytande överenskommelse om normalisering av förbindelserna (Brysselavtalet) beslutade Europeiska rådet i juni 2013 att inleda förhandlingar om ett stabiliserings- och associeringsavtal med Kosovo, som trädde i kraft den 1 april 2016. Kosovos framtida

EU-integration – liksom Serbiens – kommer fortsatt att vara tätt knuten till den EU-stödda dialogen mellan Kosovo och Serbien, som bör leda till ett rättsligt bindande övergripande avtal om normalisering av förbindelserna mellan länderna. Kosovo (liksom Serbien) måste öka sina ansträngningar för att fullgöra sina skyldigheter enligt ett moderniserat avtal från början av 2023 som är avsett att blåsa nytt liv i den avstannade dialogen.

E. Montenegro

Montenegro, som blev självständigt 2006, ansökte om EU-medlemskap i december 2008. Landet beviljades status som kandidatland i december 2010 och anslutningsförhandlingarna inleddes i juni 2012. I linje med EU:s nya förhållningssätt till anslutningsprocessen öppnades de avgörande kapitlen om rättsstaten – kapitel 23 om reformer av rättsväsendet och grundläggande rättigheter och kapitel 24 om frihet, säkerhet och rättvisa – på ett tidigt stadium i förhandlingarna, i december 2013. Hittills har alla 33 genomgångna förhandlingskapitel öppnats, men endast tre har preliminärt avslutats. Det sista återstående centrala kapitlet (om konkurrenspolitik) öppnades i juni 2020. Den politiska oron och instabiliteten i Montenegro har dock lett till att landets EU-integrationsprocess har avstannat under de senaste åren.

F. Serbien

Serbien lämnade in sin ansökan om EU-medlemskap i december 2009 och beviljades status som kandidatland i mars 2012 efter att Belgrad och Pristina hade nått en överenskommelse om Kosovos regionala representation. Anslutningsförhandlingarna inleddes formellt den 21 januari 2014. De första två kapitlen, inklusive det som handlar om normalisering av förbindelserna med Kosovo, öppnades i december 2015. De centrala kapitlen 23 och 24 om rättsstaten öppnades den 18 juli 2016. Hittills har 22 av 35 kapitel öppnats, varav två har preliminärt avslutats. De fyra kapitel som utgör "kluster fyra" (om den gröna agendan och hållbar konnektivitet) öppnades i december 2021 efter en tvåårsperiod utan några nya öppnade kapitel. Inga nya kapitel eller kluster har öppnats sedan dess. Serbiens framtida EU-integration – liksom Kosovos – kommer fortsatt att vara tätt knuten till den EU-stödda dialogen mellan Serbien och Kosovo, som bör leda till ett rättsligt bindande övergripande avtal om normalisering av förbindelserna mellan länderna. Serbien (liksom Kosovo) måste öka sina ansträngningar för att fullgöra sina skyldigheter enligt ett moderniserat avtal från början av 2023 som är avsett att blåsa nytt liv i den avstannade dialogen.

EUROPAPARLAMENTETS ROLL

Parlamentet deltar fullt ut i stabiliserings- och associeringsprocessen, och dess godkännande krävs för ingåendet av samtliga stabiliserings- och associeringsavtal (artikel 218.6 i EUF-fördraget). Parlamentet måste också ge sitt godkännande till varje ny EU-anslutning (artikel 49 i EU-fördraget). Dessutom har parlamentet genom sina budgetbefogenheter direkt inflytande över de belopp som tilldelas instrument för stöd inför anslutningen. Parlamentets utskott för utrikesfrågor utser ständiga föredragande för alla kandidatländer och potentiella kandidatländer. Parlamentet uttrycker sina ståndpunkter om utvidgningen genom årliga resolutioner som svar på kommissionens senaste årliga landsrapporter.

I juni 2020, efter toppmötet i Zagreb mellan EU och västra Balkan (som hölls online), utfärdade parlamentet också en rad rekommendationer om västra Balkan. Den 23 november 2022 antog parlamentet ytterligare rekommendationer om EU:s nya utvidgningsstrategi, som inbegriper att förhandlingarna med anslutningsländerna ska slutföras senast i slutet av innevarande årtionde. Den 29 februari 2024 antog parlamentet en resolution om fördjupad integration i EU inför framtida utvidgningar.

Parlamentet har också bilaterala förbindelser med parlamenten i länderna på västra Balkan genom sina delegationer, som regelbundet, i genomsnitt två gånger om året, träffar motparterna på västra Balkan för att diskutera frågor som rör stabiliserings- och associeringsprocessen och EU-anslutningsprocessen. På inbjudan kan parlamentet övervaka val i de sex länderna på västra Balkan. Så har redan skett i något val i samtliga sex länder. Parlamentet har också tagit fram en rad verksamheter och program för parlamentarisk demokrati och kapacitetsuppbyggnad som är anpassade till de behov som partnerparlamenten på västra Balkan har. Under senare år har parlamentet också hjälpt politiska partier i Nordmakedonien och Serbien att närma sig varandra.

André De Munter
04/2024